

УДК 364-146.2:341

ДОСВІД ПАРИЖСЬКОЇ КОМУНИ - ПЕРША В ІСТОРІЇ СПРОБА
ПОБУДОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

О.Г. Козинець, канд. іст. наук, доц., зав. кафедри історії та теорії держави і права,
конституційного та адміністративного права *Чернігівський державний
технологічний університет*

Ми звикли говорити про державу, особливо соціальну правову, як інститут, який обов'язково має формуватися якщо не століттями, то принаймні десятиліттями. І незважаючи на те, що наша держава від часу свого створення пройшла вже два десятиліття, її шлях до побудови соціальної правової держави з огляду на сьогодні ще дуже довгий. Можливо нашій державі потрібно було б вивчити зарубіжний досвід, оскільки історія знає приклади побудови соціальної держави протягом двох місяців, держави пріоритетним напрямом розвитку якої став соціальний вектор.

Незважаючи на те, що та держава від віку свого створення нараховує трохи більше ніж 140 років, а 18 березня була чергова річниця від дня її створення, досвід її творення і на сьогодні є зразком для побудови соціальної держави. Ця держава відома в історії під назвою Паризька комуна і, хоча вона проіснувала всього 72 дні, вона створила державу нового типу - демократичного, соціального, яка була не схожа ні на яку іншу з багатьох, що виникали у Франції в ході численних революцій, починаючи від 1789 р. Підставу називати Паризьку комуно соціальною державою дають нам, перш за все, лозунги та положення, які проголошувались у її програмних документах [1], а саме "Хай живе Всесвітня соціальна республіка" [2], а також ті заходи, які здійснювались комунарами, зокрема, через прийняття декретів, які мали соціальне спрямування.

На початку 1871 р. завершилась поразкою і з великими втратами для Франції Франко-пруська війна. Спадок, який залишився Паризькій комуні від уряду А. Т'єра, потрібно було як найшвидше ліквідувати: промисловість і торгівля були зруйновані; війна роз'єднала Париж з Францією; дрібна і середня буржуазія - торговці та промисловці - мали повертати прострочені платежі, інакше їм загрожувала боргова в'язниця та банкрутство; робітники були без роботи; підприємства стояли. За таких складних умов Паризькій комуні потрібно було приймати рішення по стабілізації ситуації. Серед першочергових заходів у першій відозві до народу Паризька комуна проголосила, що відновлення торгівлі та про-

мисловості є її головною турботою. У короткий термін було розроблено законопроекти про платежі за простроченими векселями та іншими борговими зобов'язаннями, проект декрету про відновлення промисловості. Питання про прострочені платежі потрібно було вирішувати негайно, оскільки воно зачіпало інтереси значної кількості громадян, не менш важливим було питання про погашення боргів за найм квартир, також необхідно було відновити обіг капіталу та кредиту для створення сприятливих умов для промислової діяльності.

Так, найбільш суттєвими були заходи Паризької комуни, які зачіпали відносини власності. Був прийнятий декрет про кинуті майстерні, який мав на меті боротьбу з безробіттям. Була створена загальноміська комісія з організації праці в таких майстернях, передбачена можливість виплати компенсації колишнім власникам у разі їх повернення до Парижу.

Багато уваги приділялось охороні праці та боротьбі з безробіттям. Були створені бюро з працевлаштування безробітних. Спеціально організовувались майстерні з пошиття військового одягу, цехи з виготовлення патронів.

Велике значення мав декрет про відміну довільних штрафів та незаконних утримань із заробітної плати робітників та службовців. Всі вирахування, які були зроблені з 18 березня до дня прийняття декрету (27 квітня 1871 р.), пропонувалось повернути протягом двох тижнів. За порушення було передбачено покарання.

Був прийнятий декрет про умови праці робітників, які виконували замовлення Комуни. У декреті передбачалось укладення договорів, в яких встановлювався обов'язковий мінімум відрядної та поденної заробітної плати. Переважно ці заходи були спрямовані на покращення матеріального становища трудящих жінок і для боротьби з їх безробіттям, оскільки виконували замовлення в основному жінки [3]. Політика уряду Комуни у "жіночому питанні" свідчила про розрив з мораллю та забобонами буржуазного суспільства, в якому на жінок дивились як па нижчу, підпорядковану істоту порівняно з чоловіком. Заходи Комуни були спрямовані на фактичне зрівняння жінок, які перебували у зареєстрованому шлюбі і шлюб яких не був зареєстрованим. За розпорядженням військового делегата, дружини національних гвардійців отримували встановлену грошову допомогу незалежно від того, чи перебували вони у зареєстрованому шлюбі, чи ні. Комуна також мала намір спростити умови розлучення в бік його повної свободи.

Був встановлений робітничий контроль над виробництвом, було відмінено нічну працю в пекарнях, тривалість робочого дня встановлювалась у 10 годин, з подальшим зменшенням до 8 годин.

Важливими були заходи, спрямовані на покращення житлових умов робітників. Серед важливих заходів було здійснено відміну заборгованості по квартплаті з 1 жовтня 1870 р., було заборонено виселення боржників, було прийнято спеціальне рішення про реквізиції пустих квартир у місті, які були покинуті буржуазією, і роздача їх робітникам, які цього потребували.

Було дозволено безкоштовно повертати із ломбардів закладені речі, вартість яких не перевищувала 20-ти франків [3], цей декрет був з захватом сприйнятий бідняками, оскільки більше половини закладених речей були саме їхніми.

Велику увагу уряд Комуни приділяв продовольчому питанню. На початку квітня було прийнято ряд заходів по покращенню постачання Парижу продуктами харчування, що дало можливість організувати продаж багатьох продуктів за зниженими цінами, було встановлено тверду ціну на хліб. Версальський уряд різними засобами намагався заважати доставці у Париж продовольчих вантажів, однак Комуна вдало з такими заходами справлялась. Той факт, що Комуні вдалось налагодити постачання до Парижа продовольчих продуктів за низькими цінами стало одним із великих досягнень її соціально-економічної політики. Це свідчило про прагнення влади Парижа покращити становище широких верств населення, які страждали від голоду з часу осади Парижа німецькими військами від 4 вересня 1870 р.

У всій роботі Паризька комуна спиралась на народні маси. Протягом часу її існування були створені професійні союзи, робітничі клуби. Велику допомогу і підтримку робили Комуні жінки-робітниці, які активно включилися в політичне життя [4].

Втілення в життя зазначених заходів Комуни ускладнювалось важким фінансовим положенням. Найтяжчою її помилкою була позиція, зайнята Комуною щодо Французького банку, вона не наважилась зайняти банк і конфіскувати матеріальні цінності, які там зберігалися, при тому, що дуже гострою була нестача необхідних коштів. Неспроможність Паризької комуни вирішити фінансове питання стало однією з основних причин її політичних труднощів і як наслідок - її падіння.

Отже, проіснувавши всього 72 дня, Комуна загинула під ударами військ версальського уряду. Незважаючи на такий короткий час її існування, Комуна здійснила великий внесок у історичний досвід розвитку демократії, збагатив її принципово новими державними і правовими інститутами.

Принципово новим у Комуні було те, що головною рушійною силою революційних подій березня 1871 р. виступив робітничий клас. Це була перша в історії революція, в якій він виступив із суспільною ініціативою. На той час серед пролетаріату були популярні ідеї "соціаль-

ної республіки", яку і намагалися створити протягом березня-травня 1871 р. у Парижі, тобто в межах одного міста. За часів існування Паризької комуни було зроблено багато перетворень, це і побудова нового державного апарату, нової судової системи, зміна принципів формування державного апарату, відокремлення церкви від світської влади і таке інше. Поряд із зломом старих йшла розбудова нових державних органів, створення нової системи права, провідною галуззю якої стало соціально-економічне законодавство, спрямоване на покращення умов праці робітників та службовців, підвищення заробітної плати, впорядкування системи штрафів, покращення житлових умов, захист прав жінок, боротьбу з безробіттям і т. ін.

Список використаних джерел: 1. И с т о р и я Ф р а н ц и и : в 3 - х т. Т. 1 / отв. ред. Л.З.Манфред. - М.: Наука. 1973. - С. 424. 2. Парижская коммуна 1871 г. (Время-события-люди). - М.: Политиздат, 1970. - С. 32. 3. Парижская коммуна 1871 г. / под ред. З. А. Желубовской и др. - М.: Издательство АП СССР, 1961. - С. 468, 486. 4. Галкин И. С. Франко-прусская война и Парижская коммуна. Франция и Германия в 1870-1914 годах / И. С. Галкин. - М., 1952. - С. 13.

УДК 342.9

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИМУСУ

Л.В. Шестак, канд. юрид. наук, доц. кафедри історії та теорії держави і права, конституційного та адміністративного права *Чернігівський державний технологічний університет*

Одним із засобів впливу на волю і свідомість громадян є застосування примусу, тобто психологічного або фізичного впливу державних органів (їх посадових осіб) на окремих осіб з метою спонукати їх виконувати вимоги чинного законодавства.

Адміністративний примус є одним з видів державного примусу, а тому йому притаманні ознаки примусу в цілому, сутність яких зводиться до використання державними органами, а в окремих випадках і громадськими об'єднаннями засобів примусового характеру з метою забезпечення належної поведінки людей.

Адміністративний примус має ряд особливостей, що дозволяє індивідуалізувати його та відмежувати від інших форм примусу зокрема:

1. Адміністративний примус є управлінським примусом та у більшості випадків застосовується органами державного управління.

2. Засобами адміністративного примусу охороняються переважно такі суспільні відносини, які урегульовані нормами адміністративного права, тобто тими правовими нормами, що регулюють суспільні відносини у сфері управлінської діяльності та відносин, регламентованих нормами цивільного, трудового, земельного й іншої галузей права.